

Otázky sexuality u dospívajících s autismem

Zpracovala Gabriela Petriková

Studentka FSS MU, dobrovolník Mise naděje, z.s. (www.misenadeje.cz)

Když se z dětí s autismem stávají dospívající či dospělí, vyvstávají pro ně zásadní otázky spojené s jejich sexualitou. Je nezbytné setématu sexuální výchovy věnovat, aby byla u adolescentů zajištěna osobní bezpečnost a zároveň vhodné sexuální chování. Doktor Frank Cicero poskytl několik návodů pro rodiče a učitele, které by měly pomoci v tom, jak autistickým dospívajícím vysvětlovat otázky jejich sexuality.

Dotaz:

Máme syna teenagera s autismem. S tím, jak dospívá, máme obavy, abychom byli dostatečně připraveni zvládnout situace týkající se jeho sexuality. Jaké jsou nejdůležitější otázky, kterým se máme věnovat a na co se u syna máme zaměřit, abychom zajistili jeho bezpečnost a zdravý vývoj?

Odpovídá doktor Frank Cicero

Je to složitá otázka pro někoho, kdo vašeho syna osobně nezná. Spektrum poruch autistického spektra se extrémně odlišuje, každý jedinec se projevuje jinak. Sexualita je navíc odlišná i u lidí bez postižení. Jedná se tedy o oblast, která musí být vyučována s důrazem na individualitu a přesnost. Je třeba zjistit, zda je váš syn dostatečně obeznámen s tím, co je sociálně vhodné a co je fyzicky bezpečné. Pokud si tuto otázku zodpovíte, rozhodnutí co syna učit a jak ho to učit, by nemělo být tak složité, jak by se mohlo zdát.

Dobré je začít posouzením toho, co vašeho syna zajímá, a najít způsob, jak to může dělat bezpečně. Existuje vhodné i nevhodné sexuální chování. Musíte nad sexuálním chováním přemýšlet jako nad něčím, co lze formovat. Například pokud se váš syn odhaluje na veřejnosti ve snaze masturbovat, problém není jeho touha masturbovat, ale to, že nezná hranice svého chování. Musíme ho naučit, kde a kdy má k této činnosti prostor. Nebo pokud se váš syn bojí pozvat dívku ven na rande a v takovýchto pro něj nejistých situacích projevuje nárůst stereotypního chování, musíte s ním trénovat výuku sociálních znalostí potřebných ke zvládnutí situace. Je dobré učit ho, jak zvládat stresové situace, a tak zmírnit jeho stereotypní chování.

Jak jsem již zmínil, u každého jednotlivce se bude odlišovat, jaké metody jsou vhodné pro jeho výchovu. Co učit a jak to učit je tedy velmi individualizováno podle každého jednotlivce. Takže první věc, kterou je třeba udělat, je zjistit, co vašeho syna zajímá a jak můžete synovi vysvětlit podobu tohoto chování tak, aby bylo společensky vhodné, fyzicky uspokojivé a zároveň bezpečné.

Dalším krokem je rozhodnutí o učební metodě, která dokáže jeho chování formovat. Zde spoléhejte na metody, techniky a materiály, o kterých víte, že byly v minulosti úspěšné. Například jste je použili při učení dalších věcí jako je čištění zubů, hraní deskových her s vrstevníky nebo toho, jak sedět správně na židli během výuky.

Využijte učení, které u vašeho syna funguje, a jednoduše zaměňte předmět učení. Například pokud se váš syn naučil, jak se o sebe starat skrze obrázkové kartičky či skrze dílčí kroky vedoucí k pochopení sdělení, můžete využít tuto techniku k výuce vhodného chování spojeného s masturbací. Pokud se váš syn naučil barvy, písmenka a číslice skrze trénink, kdy musel na základě vašeho dotazu správně identifikovat obrázkovou kartičku, můžete tuto techniku využít při vysvětlování toho, která místa jsou veřejná a kde bude mít naopak soukromí. Hlavní je správně spojit schopnost, kterou učíte, s technikou, kterou použijete. Měla by to tedy být ta, se kterou jste byli v minulosti úspěšní v učení novým znalostem a schopnostem.

Další metody užitečné při učení technik aplikovaného chování zahrnují sociální příběhy (krátké popisky nějaké situace, s vysvětlením toho, co a proč lze v takové situaci očekávat), sociální skripta (obsahují popisné věty, rozkazovací věty, vyhlídky do budoucnosti), názorná videa, zadávání úkolů a hledání odpovědí skrze kartičky, výuka činnosti skrze dílčí kroky, obrázkové a psané kartičky, verbální a fyzické povzbuzování, cvičení se slovní zpětnou reakcí či hraní rolí. Nenechte se odradit sexuální povahou toho, co je potřeba naučit, od užití metod, o kterých víte, že budou fungovat.

Na rozdíl od jiných oblastí učení, jako jsou akademické znalosti, starost o sebe nebo obecné sociální schopnosti vyžadují více citlivosti. Je třeba zvážit, kdy, kde a kým by měly být vyučovány. Pokud se snažíte dospívajícímu vysvětlit, kde je akceptovatelné masturbovat, jak pro tuto činnost získat čas a jak si zajistit soukromí (zavřené dveře, zatažené záclony), je vhodné tuto činnost vysvětlovat doma, nikoli ve třídě.

Stejně tak nacvičování pozvání na rande či dalších aspektů vztahu byste měli provádět jeden na jednoho spíše než ve skupině spolužáků. Některé znalosti jako je bezpečné chování v koupelně (zamčení dveří, vhodné užití pisoáru) zahrnuje znalosti ze všech oblastí.

Ačkoli se projevy poruchy autistického spektra odlišují, nedostatky sociálního povědomí a sociálních schopností jsou jádrem problémů. Problémy v sociálních znalostech mohou vést právě k nevhodným sexuálním projevům. Proto je třeba některé dospívající naučit, kdy je vhodné se svlékat, jak správně projevovat zájem o druhého člověka, kdy a kde je vhodné sledovat filmy pro dospělé. U dalších bychom se měli zaměřit na výuku vhodných sociálních schopností nezbytných k tomu, aby uměli pozvat někoho ven, dokázali se smířit s odmítnutím nebo věděli, jak postoupit v partnerském vztahu na další úroveň.

Možné kognitivní nedostatky, abstraktní řešení problémů, nedostatek soustředěnosti a šancí cvičit si sociální chování spojené se sexualitou vedou u lidí s autismem k nedostatečným znalostem v oblastech sexuálního chování. Pokud váš syn vykazuje znaky nedostatku znalostí, které vedou k obavám o jeho bezpečnost, sexuální frustraci či k nevhodnému sexuálnímu chování, navrhnete pro něj vzdělávací program, který to změní. Například i opakované dotýkání se oblasti genitálií na veřejnosti je často spojeno s nedostatečnými znalostmi, jak dosáhnout vyvrcholení. Nejenže je to sociální problém, ale časem může vést k bolestivosti pohlavních orgánů. Frustrace spojená s vyrušováním při snaze dosáhnout vrcholu nebo neschopnost ho dosáhnout, mohou vést k problematickému chování.

Stejně jako ostatní znalosti a schopnosti, i masturbace je jedna z činností, kterou je potřeba vysvětlit. Vyžaduje sadu komplexních schopností a znalostí, ty je možné vyučovat, jak již bylo zmiňováno skrze obrázkové a psané tabulky, slovní povzbuzování či vysvětlující videa. Zároveň je třeba najít metodu, kterou dospívajícímu vysvětlíme rozdíl mezi

soukromím a veřejným prostorem. Pokud je vzrušený, je třeba ho přeměřovat na místo, kde bude mít soukromí, pokud masturbuje na veřejnosti, musíte tuto činnost přerušit. Pokud má váš syn sexuální zájem o partnera, a tento zájem je správný, je na čase ho naučit základy sexuální výchovy, jako jsou znalosti o průběhu sexuálního styku, reprodukci a těhotenství, pohlavně přenosných nemocech a nevhodném sexuálním chování.

Pokud je dospívající ve věku, kdy se o tyto věci zajímá, můžete ho vyučovat skrze didaktické lekce s použitím vizuálních pomůcek (obrázky, videa). Zapotřebí je také otevřenost a upřímnost v zodpovídání otázek s osobou, které věří.

Další důležitou oblastí je ochrana a osobní bezpečnost. Dobré je začít například tím, že syna naučíte identifikovat různé typy vztahů, jako jsou přátelé, rodina, známí, cizinci a typ chování, který je vůči nim vhodný. Samozřejmě existuje nespočet sociálních pravidel, která mohou hrát roli, ale naučení těch základní může zajistit osobní bezpečnost.

Cíle učení a procvičování:

- Identifikace částí těla.
- Naučit se říkat ne.
- Rozeznat vhodný a nevhodný dotek.
- Vyjádřit náklonnost.
- Veřejná a soukromá místa a chování na těchto místech.
- Opouštění míst, když je to potřeba.
- Přesné podávání zpráv ostatním.
- Rozeznávání a vyhýbání se nebezpečným sociálně-sexuálním situacím a chování.

Hlavní je tedy spojit to, co je třeba naučit, s tím, jakým nejvhodnějším způsobem to budeme dospívajícího učit. Využijte metody, které byly dříve úspěšné.

Musíte tedy identifikovat, po čem váš syn touží a také co brání k úspěšnému dosažení této touhy či ho vede k nežádoucímu jednání. Trénujte s ním jeho sociální schopnosti a znalosti, aby se choval sociálně vhodně, byl sexuálně spokojený a fyzicky a emocionálně v bezpečí. Vždy mu můžete ukázat nové dodatečné schopnosti s tím, jak dospívá a mění se jeho touhy a potřeby. Využijte výukovou metodu, se kterou jste byli v minulosti u syna úspěšní ve výuce nových věcí. Také můžete zažádat o pomoc odborníka se znalostmi a zkušenostmi ve výuce sexuálních schopností u jedinců s autismem, jistě vám v této situaci vypomůže.

Z anglického originálu: Targeting Sexuality with Teenagers with Autism by Frank Cicero, PhD, BCBA
Newsletter of the Association for Science in Autism Treatment, summer 2015

Prohlášení:

Autor tohoto článku si nijak nenárokuje autorská práva k ničemu v něm uvedenému. Tento článek není lékařskou radou ani lékařskou pomocí, je určen výhradně k informačním a vzdělávacím účelům a má nekomerční povahu.